

Paár Ádám

Angolosan távozva Amerikába

Nagy-Britannia kiválása komoly változásokat jelent az Európai Unióban. Az amerikai és angol szakértők egy jelentős része azonban korántsem fogja föl olyan tragikusként Nagy-Britanniára nézve a Brexitet, mint ahogyan az Európai Unió vezetői. Működik olyan agytröszt is, amely esélyt lát a Brexitben London számára: az angloszférához való visszatérést.

Sokszor beszéltünk és írtunk a [történelem visszatéréséről](#). Ma a szuverenitás vs. birodalmiság kérdése az Európai Unió előtt tornyosuló legnagyobb akadály. A Brexit, a katalán népszavazás ügye, az észak-olasz szeparatizmus újbóli fellángolása, a tévesen populistának nevezett, valójában EU-kritikus jelenségek terjedése az Unió keleti peremén mind arra utalnak, hogy a nemzetállamok társadalmaiban egy erős ellenállás él azzal a törekvéssel szemben, hogy az Európai Uniót egybegyűrjék valamilyen szuperállammá. Sokszor úgy tűnik, mintha Brüsszelben nem hallanák meg a hangzavarban, mire is vágynak az egyes tagállamok lakosai. Emellett az európai döntéshozók nem akarnak tudomást venni arról, hogy bizonyos európai államoknak vannak saját, az EU-n kívüli világgal szoros kötődései, akár gazdasági, akár kulturális megfontolásokból.

A Brexit példája megmutatta, hogy az Európai Unió vezetői félreértik a csatlakozott államok polgárainak érzelmeit. A nagy felhördülés közepette mintha mindenki elfeledkezett volna néhány nyilvánvaló tényről. Az egyik tény, hogy Nagy-Britanniában a 19. század óta erős volt az álláspont, hogy az atlanti-óceán két partján elterülő angolszász kultúrájú országnak egymással, és nem a kontinentális Európával kell szorosabbra fonnia a kapcsolatokat. Anglia külpolitikáját a 18. század eleje, nagyjából a spanyol örökösödési háború óta meghatározza a törekvés, hogy a status quo védelmezőjeként, tengeri hatalomként ne engedjen egyetlen kontinentális államot sem hegemon szerepre törni, illetve az ilyen hegemon törekvésekkel szemben mindig álljon a megtámadott felek oldalára.

Kétszáz éven keresztül az angolok a francia hegemoniától féltették a kontinentst. A 20. században Franciaország meggyengült gazdaságilag, katonailag és presztízsből, viszont feltűnt a színen a dinamikusan iparosodó Németország, amelyet két világháborúban megverték, majd a Szovjetunió. Napóleon, Hitler és Sztálin egyaránt azt kívánták, hogy Európában egyetlen nagyhatalom legyen: természetesen saját államuk, és mellette egyetlen tengeri hatalom maradhat: Nagy-Britannia. Minden más államnak be kell húznia a lobogót, és fel kell adnia szuverenitásának biztosítékát. Anglia természetesen soha nem fogadta el a kontinentális dominanciára törekvő nagyhatalom alkuját. De bizonyos értelemben Anglia megőrizte kívülállását, mert csak olyankor avatkozott be a megbillent hatalmi egyensúly helyreállításának szándékával, amikor a kontinentális nagyhatalmak nem voltak képesek megfékezni a hegemon törekvéseket. Vagyis már az európai külpolitikai hagyományokba kódolva volt a Brexit.

Az angol-amerikai barátság gyökerei a 19. század végéig nyúlnak vissza, amikor az angol birodalom koszorús költője, Kipling köszöntötte az angolszász fiatalabb testvérként az Egyesült Államokat a gyarmatosító hatalmak sorában. A két világháború csak elmélyítette a két angolszász nemzet barátságát, amelyet a kultúra, a vallási és jogrendszer hasonlósága alapozott meg. Churchill a nevezetes zürichi beszédében valóban beharangozta az Európai Egyesült Államokat, ám sokszor elfelejtik, hogy saját országát nem tekintette automatikusan e jövőbeli államközösség tagjának. Európa, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió, mint a béke biztosítékai külön szerepelnek a zürichi beszédben. Világos tehát, hogy Churchill egy kvartettben, nem pedig egy hármast fogatban gondolkodott. Konzervatív politikusként tudta, hogy Angliának felelőssége van a birodalom felé, elsősorban a domíniumok (Kanada, Ausztrália, Új-Zéland, Dél-Afrika, Ír Szabad Állam, India) irányában. Noha ma már India és Ausztrália [nem Nagy-Britanniával folytatja kereskedelmének nagy részét](#), hiszen az Egyesült Államok, Kína, a csendes-óceáni régió régen átvette az egykori anyaország helyét az import és export partnerek sorában, ám Londonból nézve India és Ausztrália ma is a brit korona ékkövei.

Theresa May miniszterelnök úgy nyilatkozott, hogy a Brexit [lehetőséget nyújt](#) az „igazán globális Britannia” számára, hogy újragondolja helyét a világban. Az amerikai-brit szövetség befolyásos lobbistáit tömörítő [Anglosphere Institute](#) kifejezetten arról értekezik, hogy csak az angolszász világ rendelkezik a civil társadalom és valódi

hatalommegosztás értékeivel, amelyek nemzetközi méretekben alkalmassá teszik a 21. század feladataival való megbirkózásra. Mi több, az Anglosphere Institute egyenesen úgy deklarálta, hogy [a 21. század az angloszféra százada lesz](#). Bár a 21. századból eddig 17 év telt el, és eddig finoman szólva optimizmus lenne az angloszférát kikiáltani az évszázad győztesének, ám érdemes megismerkedni az angolszász lobbisták érveivel. Az intézet munkatársai szerint az „angloszféra” több, mint csupán az angol nyelvet használó országok hálózata. Rámutatnak arra, hogy ezeket az államokat számos közös érték köti össze: az individualizmus, a törvény uralmába vetett bizalom, általában véve a joguralom, amely a maga középkorias formulájában és szemléletében már a 13. századi Magna Chartában említést nyert, hogy aztán megerősítették a 17. századi Jognyilatkozatban és a Habeas Corpus törvényben, amelyek a brit alkotmányos monarchia fejlődésének legfőbb jogforrásai. Továbbá az *angloszféra*, vagyis az angolszász kultúrájú világ alapvető jellemzőjének tekintik a szerződés tiszteletét, illetve a hatalommegosztás elvét. Nagy-Britanniában tehát, bármilyen furcsán is hangzik, a történelem bizonyos tekintetben visszatért a Brexittel.

És hogy mely államokhoz is közelíti a Brexit Nagy-Britanniát, mely államok tartoznak az angloszférához? Mindenekelőtt az angolszász világ két magállama, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok. Az *Anglosphere Institute* az angloszféra részének tekinti természetesen Ausztráliát, Új-Zélandot, Kanadát. Ezek az országok kultúrájukban, alkotmányos rendszerükben hasonlóak. Közös az angol nyelv (bár Kanada e tekintetben kivétel), a jogrendszer (precedensjog), a föderalizmus, még a választási rendszerekben is sok a hasonló vonás (relatív többségi elv). Kevesebb a közös vonás Dél-Afrikával, amely kisebb mértékben tagolódik be az angloszférába, és amelyben maga a fehér kisebbség is csak részben brit gyökerű, nagyobb része búr (afrikaans). Írország ugyan történelmi tekintetben az angolszász világ része, és az angol nyelvűség kiszorította a gael-t, ám az angol-ír történelmi ellentétek a legnagyobb akadályai Írország csatlakozásának az angloszférához. Írország csatlakozását persze nehezíti, hogy a kis állam elsődleges haszonélvezője volt az Európai Unió fejlesztési politikájának az 1980-90-es években.

Végül az angloszférához sorolják Indiát is, amely az egyetlen harmadik világbeli ország, mellyel az Anglosphere Institute vezetői számolnak. Tehát a két vezető állam. USA és Nagy-Britannia, belső kör: Ausztrália, Új-Zéland, Kanada, külső kör: talán Dél-Afrika, Írország és India, amelyek kulturálisan és számos sajátos történelmi, belpolitikai okból távol állnak a magtól. Donald Trump elnökké választásával az amerikai-angol egymásrautaltság és stratégiai szövetség [hátszelet](#) kapott. Sok jel mutat arra, hogy Trump számára jól jön a Brexit, amely nemcsak az EU meggyengülésével jár, hanem az amerikai-angol kapcsolatok újraértékelésével is.

A Brexit ügye azt mutatja, hogy nem érdemes lebecsülni a nemzetállami aspirációkat, kulturális beidegződéseket. Másrészt az angloszféra idea felhívja a figyelmet a puha erőben rejlő értékekre. Nagy-Britannia használhatja puha erőként a kultúrát, hogy újjáépítse, illetve szorosabbra fonja kapcsolatát a Nemzetközösséggel. Hasonló módon minden országnak építeni kell az EU-n kívüli kulturális kapcsolatokra. E tekintetben figyelemreméltó, hogy Magyarország mindmáig nem igazán tudta kihasználni azt a tényt, hogy a szomszédos országokban magyarok élnek, akik hídszerepet játszhatnak országaink között, sem azt a történelmi kapcsolatrendszert, amely Magyarországot a Balkán-félszigethez fűzi. Holott látható, hogy Nagy-Britannia épít a kulturális, nyelvi identitások hídszerepére.

